

Některé závěry z lokálních válek a ozbrojených konfliktů

(vedených v průběhu 80. a v první polovině 90. let)

Zpracování tohoto článku bylo motivováno snahou pokusit se vyvodit některé dílčí i obecné závěry, dosažené analýzou autora z více či méně dostupných zdrojů z průběhu nejrozsáhlejších ozbrojených konfliktů vedených ve výše uvedeném období. Těžiště článku spočívá v hodnocení a zevšeobecnění zejména těch zkušeností, které souvisejí s použitím jednotlivých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk a zkušeností z použití některé bojové techniky a zbraňových systémů. K tomuto hodnocení je však nutno přistupovat s přihlédnutím k politickým, vojenským, geografickým a historickým aspektům dané doby. Materiál zobecňuje zkušenosti a poznatky devíti ozbrojených konfliktů.

* * *

PŘEHLED ANALYZOVANÝCH OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ	
1. SSSR – Afghánistán	24. 12. 1979 – 15. 5. 1988
2. Irák – Írán	22. 9. 1980 – 20. 8. 1988
3. Velká Británie – Argentina (Falklandské ostrovy)	19. 3. 1982 – 15. 6. 1982
4. Izrael – Libanon (operace MÍR GALILEJ)	6. 6. 1982 – 19. 8. 1982
5. USA – Grenada (operace URGENT FURY)	25. 10. 1983 – 26. 10. 1983
6. USA – Panama (operace JUST CAUSE)	17. 12. 1989 – 16. 1. 1990
7. Perský záliv	17. 1. 1991 – 28. 2. 1991
8. Ruská federace – Čečensko	11. 12. 1994 – 19. 4. 1995
9. Operace NATO DELIBERATE FORCE (Bosna a Hercegovina)	30. 8. 1995 – 19. 9. 1995

* * *

Dosavadní výzkumy ozbrojených konfliktů a lokálních válek nebyly v AČR centrálně řízeny, překrývají se, chybějí pevné metodické základy a probíhají do značné míry izolovaně. Největším nedostatkem výzkumu je značné omezování se na logické sumarizování a povrchní zobecňování, které vyúsťuje víceméně v pouhou informaci. Potvrzuje se i zkušenost, že vedle poměrně dokonalé analýzy vojenskopolitické stránky konfliktu jsou vojenskotechnické a vojenské stránky problému řešeny často jen pouhou chronologií získaných poznatků. V řadě případů totiž bývají opomíjeny podrobnější informace, například o:

- * analýze příčin vzniku ozbrojeného konfliktu a rychlosti vývoje krizové situace;
- * způsobu zahájení ozbrojeného konfliktu (s překvapením, bez překvapení, ...) a jeho vliv na průběh a výsledek konfliktu;
- * úspěšnosti v dosažení plánovaných cílů aktivnější stranou (útočníkem);
- * efektivnosti a zásadách použití zbraní (systémů);
- * strategickém a operačním plánování a rozvíjení vojsk;
- * pracovních metodách velitelů a štábů aj.

Obecné závěry z přípravy, způsobů zahájení a vedení bojové činnosti

Lokální války a ozbrojené konflikty vedené v průběhu osmdesátých a v první polovině devadesátých let, nehledě na svá ohraničená měřítka, v souhrnu odrážejí některé současné názory na přípravu, způsob zahájení a vedení války.

Zkušenosti z těchto konfliktů potvrzují, že snahou válčících stran (především té technologicky vyspělejší) mj. bylo:

1. Kladení všech druhů průzkumu na první místo v procesu plánování, přípravy a vedení ozbrojeného konfliktu.

2. V maximální možné míře zkracovat přípravu, případný přesun (převahu) a rozvíjení hlavního úderného uskupení intervenčních sil (viz tabulka - Způsob zahájení ozbrojených konfliktů).

ZPŮSOB ZAHÁJENÍ OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ

(z hlediska rozvinutí a časové přípravy vojsk)

ZPŮSOB ZAHÁJENÍ VÁLKY	OZBROJENÝ KONFLIKT
1. Z chodu (z mírových posádek nebo po krátké přípravě řádově do 3 dnů)	Grenada, Panama, BaH (Bosna a Hercegovina)
2. Po částečné přípravě (řádově do 14 dnů)	Afghánistán, Čečensko, Irák – Írán (myšlena bezprostřední příprava vojsk)
3. Po všestranné přípravě (řádově až několik měsíců)	Perský záliv, Falklandy, Izrael – Libanon

3. Docílit maximálního překvapení při volbě místa a času pro zahájení bojové činnosti (viz tabulka - Vztah charakteru konfliktu z hlediska počtu účastníků a způsobu jeho zahájení).

VZTAH CHARAKTERU KONFLIKTU Z HLEDISKA POČTU ÚČASTNÍKŮ A ZPŮSOBU JEHO ZAHÁJENÍ

OZBROJENÝ KONFLIKT	POČET ÚČASTNÍKŮ	ZPŮSOB ZAHÁJENÍ
SSSR – Afghánistán	2 státy	s překvapením
Irák – Írán	2 státy	postupné zhoršování
VBR – Argentina	2 státy	s překvapením
Izrael – Libanon ^{*/}	2 státy	s překvapením

OZBROJENÝ KONFLIKT	POČET ÚČASTNÍKŮ	ZPŮSOB ZAHÁJENÍ
USA – Grenada	více států pod velením USA	s překvapením
USA – Panama	2 státy	s překvapením
Perský záliv	více států pod velením USA	s překvapením
RF – Čečensko	vnitřní	postupné zhoršování
NATO – BaH	více států pod velením NATO	s překvapením

Poznámka:

^{4/} Započítány státy Izrael a Sýrie včetně PHO (Palestinského hnutí odporu).

4. Použit předem připravené a neočekávané způsoby bojové činnosti (především v noční době a za snížené viditelnosti, což se stalo pravidlem pro technologicky vyspělé armády) **v rámci vysoce manévrové útočné činnosti** (viz tabulka - Doba zahájení ozbrojeného konfliktu a převážně vedené bojové činnosti).

DOBA ZAHÁJENÍ OZBROJENÉHO KONFLIKTU A PŘEVÁŽNĚ VEDENÉ BČ
(denní doba - den/noc)

P.č.	Ozbrojený konflikt	DEN / NOC	
1.	SSSR – Afghánistán	DEN	
2.	Irák – Írán	DEN	
3.	VBR – Argentina (Falklandy)		NOC
4.	Izrael – Libanon		NOC
5.	USA – Grenada		NOC
6.	USA – Panama		NOC
7.	Perský záliv		NOC
8.	RF – Čečensko	DEN	
9.	NATO – BaH		NOC

5. Jako tzv. „předvojů“ využívat malé, vysoce autonomní skupiny a jednotky (ve výjimečných situacích i jednotlivce) **z řad sil speciálního určení** k vedení průzkumné, diverzní a nekonvenční činnosti, a to řádově několik dnů až týdnů před bezprostředním zahájením klasické bojové činnosti vzdušnými, pozemními, popřípadě námořními silami (viz tabulka - Pořadí zasazení druhů ozbrojených sil a vojsk do konfliktů).

POŘADÍ ZASAZENÍ DRUHŮ OZBROJENÝCH SIL A VOJSK DO KONFLIKTŮ
(Číslo 1-4 vyjadřují pořadí zasazení jednotlivých druhů OS a vojsk.
Dvě stejná čísla v jednom řádku vyjadřují současné zasazení).

Ozbrojený konflikt	Druhy ozbrojených sil a vojsk				
	SSU	VVS/AS	TL	PV	VN
Afghánistán	1	1	2	3	-
Irák – Írán	-	-	1	2	3
VBR – Argentina	1	-	-	-	2

Ozbrojený konflikt	Druhy ozbrojených sil a vojsk				
	SSU	VVS/AS	TL	PV	VN
Izrael – Libanon	1	3	2	4	1
USA – Grenada	1	-	-	-	2
USA – Panama	1	2	2	-	3
Perský záliv	1	3	2	3	2
Čečensko	2	3	1	2	4
BaH	-	-	1	2	1

Legenda:

SSU - síly speciálního určení (pozemní, námořní, vzdušné);

VVS/AS - vzdušné výsadkové síly/aeromobilní síly (v rámci pozemních sil);

TL - taktické letectvo;

PV - pozemní vojsko (mechanizované a tankové vojsko);

VN - vojenské námořnictvo včetně letectva a námořní pěchoty.

Aritmetickým průměrem lze dospět k závěru, že v případě výše uvedených ozbrojených konfliktů sehrály rozhodující úlohu tyto druhy ozbrojených sil a vojsk v následujícím pořadí:

1. Síly speciálního určení (průměr 1,14)
2. Taktické letectvo (průměr 1,57)
3. Vojenské námořnictvo (průměr 2,25)
4. Vzdušné výsadkové a aeromobilní síly (průměr 2,4)
5. Pozemní vojsko (průměr 2,66 – (započítáno pouze mechanizované a tankové vojsko)

6. Utajit skutečné záměry dosažení cílů bojové činnosti.

7. Klamat protivníka a již od prvních okamžiků zahájení války dezorganizovat řízení vojsk vyražením míst velení, spojovacích uzlů a systémů navigace protivníka.

8. V průběhu ozbrojeného konfliktu v maximální míře využívat všechny druhy ozbrojených sil a vojsk.

9. Úsilí, použít moderní (soudobé) prostředky ničení v širokém měřítku, zejména vysoce přesné zbraně včetně prvků průzkumných a palebných komplexů. Použití takových prostředků umožňuje ničit jednotlivé stálé i nestálé prvky bojové sestavy ve značné hloubce, zvláště druhé sledy a zálohy v prostorech soustředění (vyčkávacích prostorech), na přesunu a při rozvinování.

10. V průběhu vedení bojové činnosti ve složitých klimatických a geografických podmínkách zabezpečení max. samostatnosti menších jednotek v síle rota až prapor. Při vedení bojové činnosti v hornatém terénu a při omezeném počtu komunikací bylo nezbytné začlenit přímo do bojových sestav malorozměrné, vysoce účinné a přenosné palebné prostředky (PTRS, PVO a plamenomety). V těchto podmínkách také vzrostl význam použití vrtulníků, nejen jako prostředků přímé palebné podpory, ale i jako prostředku umožňujícího manévr jednotek (výsadky, aeromobilní činnost) a jejich plynulé zásobování.

Zkušenosti z použití taktického a vojskového letectva

Zkušenosti z použití taktického letectva v soudobých ozbrojených konfliktech poukazují na:

1. Zřejmý, značný nárůst významu vedení bojové činnosti ve vzdušném prostoru, v noci a za snížené viditelnosti. Úspěšné splnění úkolů ozbrojenými silami se v současné době dává do přímé souvislosti s výsledky boje o **nadvládu ve vzduchu**. Za základní úkol se přitom považuje zničení (umlčení) hlavních uskupení vojsk PVO s následným prováděním úderů proti ostatním (životně důležitým) cílům a objektům protivníka.

Podle zkušeností z vedení bojové činnosti se dosahovalo největší účinnosti při plnění tohoto úkolu tehdy, když bylo vojenské letectvo řízeno jednotným systémem řízení a velení s využitím prostředků automatizace a údajů z paluby letounů, z tzv. létajících středisek řízení a uvědomování.

2. Taktika boje proti pozemním cílům za letu v malých a přízemních výškách přešla v základní taktickou zásadu, která se uplatňovala jak při ničení pozemních cílů, tak při překonávání systémů PVO.

3. Úspěšné splnění bojových úkolů v podmínkách stále složitější vzdušné situace je možné pouze zvládnutím dostatečného množství předem nacvičených způsobů vedení bojové činnosti ve vzduchu.

4. Zkušenosti z použití letounů taktického letectva v soudobých ozbrojených konfliktech perspektivně poukazují na nutnost:

a) Postupného snižování sortimentu letounů při současném prodloužení fáze jejich výroby na 20 let a technické životnosti na 30-35 let;

b) Postupného přechodu taktického letectva k **víceúčelovým letounům** vyzbrojených podle charakteru plnění úkolu (tzn. vymazávání rozdílů mezi průzkumným, bitevním, stíhacím, stíhacím bombardovacím letounem a letounem pro vedení REB);

c) Používání **nejmodernějších konstrukčních materiálů**;

d) **Zvyšování nároků na vysokou manévrovost a schopnost působit za všech povětrnostních podmínek ve dne i v noci**;

e) **Vybavení letounů integrovaným radiotechnickým systémem a účinnými prostředky REB**;

f) **Zvyšování únosnosti výzbroje s vysokou přesností zásahu a účinností v cíli**;

g) **Docílit vysoké pravděpodobnosti přežití při útoku na pozemní cíle**;

h) **Docílit malé náročnosti na obsluhu, údržbu a ošetřování v provozu (mnohonásobné použití v průběhu 24 hodin)**;

i) **Automatizace běžných úkonů pilotáže** (například řízení letounu hlasem);

j) **Zvýšení možností přenosu informací mezi letouny ve skupině pomocí informací získaných od průzkumných družic a letounů řízení a uvědomování.**

Uvedená kritéria z větší části již dnes splňují následující představitelé **víceúčelových letounů** kategorie F-22, F-117A, RAFALE, EUROFIGHTER 2000, Su-35 FLANKER PLUS, Su-37, Mig-35 a JAS 39 GRIPEN. Kategorii uvedených letounů mají i nadále doplňovat letouny typu, např. HAWK-100, HARRIER-GR.7, L-159, IL-102, Su-39.

Hromadné používání vrtulníků (např. dopravních v rámci vzdušné výsadkové nebo aeromobilní činnosti), jejich značná palebná a ničivá síla a rychlost útoku (např. činnost

bitevních vrtulníků proti obrněným cílům) vytvořil problém účinného boje s těmito prostředky. Vzrostla tak úloha průzkumných prostředků včasného zjišťování a identifikace vzdušného protivníka.

Vrtulníky se postupně staly jádrem vojskového letectva a nezbytnou složkou pozemních sil. Na základě poznatků z ozbrojených konfliktů jsou dále vyvíjeny třemi směry:

- **víceúčelové vrtulníky** s výzbrojí;
- **bitevní vrtulníky**;
- speciálně konstruované **protitankové vrtulníky**.

Vývoj vrtulníkových zbraňových systémů je zaměřen především na zvýšení kadence střelby, dosřelu a účinnosti v cíli, zkrácení doby letu rakety k cíli, vývoji nových generací PTRS na základě principu „vystřel a zapomeň“, nadzvukových raket a leteckých protivzdušných řízených střel. Vyvíjeny jsou také nové prostředky pro označování cílů s aktivními a pasivními čidly, které mají vysokou rozlišovací schopnost a velký dosah za libovolných meteorologických podmínek. Zabezpečují použití zbraňových systémů mimo dosah prostředků PVO.

Požadavky na perspektivní využití vrtulníků (ve verzích **bitevní, protitankové a víceúčelové**) splňují již v současné době především vrtulníky kategorie **LYNX, RACH-66 COMANCHE, PAH-2 TIGER, Ka-50 BLACK SHARK a Ka-52 ALLIGATOR**.

Zkušenosti z použití prostředků protivzdušné obrany

Existence nových, vysoce účinných prostředků vzdušného napadení a snaha o co nejrozsáhlejší využívání vojenského letectva vedla ke **zvýšení úlohy a významu PVO**. Naproti tomu použití nových způsobů překonávání PVO a použití velmi přesných a automatizovaných prostředků ničení klade nové požadavky na organizaci PVO, psychologickou a odbornou přípravu příslušníků PVO.

Prioritní úloha mezi různými prostředky PVO je i nadále přisuzována protiletadlovým raketovým kompletům, které mají řadu důležitých předností (schopnost vyhledávat vzdušné cíle ve velkých vzdálenostech, možnost současně sledovat několik cílů, vysokou pravděpodobnost zničení cíle, automatizace procesu přípravy k odpálení potřebného počtu raket aj.).

Zdokonalování protiletadlových (PL) raketových kompletů ovlivnilo i rozvoj PL dělostřelectva. Podle zahraničních expertů **zůstává i nadále protiletadlové dělostřelectvo ráže 20-40 mm dostatečně efektivním prostředkem boje proti letounům, bezpilotním prostředkům a vrtulníkům**, které vedou činnost v malých a přízemních výškách. PL raketové komplety nemohou totiž plnit všechny úkoly PL dělostřelectva a při stejné efektivnosti jsou podstatně dražší. V průběhu ozbrojených konfliktů se prokázala i další přednost PL dělostřelectva, např. vysoká odolnost v podmínkách palebného působení, exploatační spolehlivost a odolnost proti rušení. Kromě toho si vojáci snadněji osvojovali jejich obsluhu a použití než obsluhu PL raketových kompletů.

Zkušenosti z vedení bojové činnosti ukazují, že pro úspěšný boj se silným letectvem protivníka je nutné vytvářet **mobilní smíšená skupení prostředků PVO**, slučujících bojové možnosti různých PL systémů (raketových a dělostřeleckých), schopná v krátkém čase měnit palebná postavení a mající odolný systém řízení v podmínkách rádiového rušení.

Velký význam přitom má organizace spolehlivé součinnosti (při komplexním ničení letectva protivníka) s vlastním stíhacím letectvem.

Ukázalo se, že celkové možnosti prostředků PVO k ničení vzdušných cílů v malých a přízemních výškách neodpovídají současným požadavkům. Proto, zejména proti vrtulníkům, byly často používány prostředky letectva. Na základě těchto zkušeností se intenzivně rozpracovávají otázky vzdušného boje vrtulníků a vrtulníkových jednotek.

Při zvyšování účinnosti a odolnosti PVO prosazují zahraniční vojenští odborníci zvýšení mobilnosti prostředků PVO a jejich schopnost identifikovat vzdušné cíle. Doporučují vytvářet klamná a záložní postavení PVO a „staronové“ způsoby vedení bojové činnosti (např. kočující baterie aj.).

Zkušenosti a vývoj PVO v ozbrojených konfliktech dokazují nutnost vytvořit jednotný, mobilní systém PVO, který je v nepřetržité bojové pohotovosti. Musí být pružný, přizpůsobitelný měnícím se podmínkám a situaci na bojišti.

Zkušenosti z použití tankové techniky

V tankových bojích se plně prokázala účinnost šípových podkaliberních střel z ochuzeného uranu (podkaliberní střely na bázi wolframu prokazovaly jen poloviční účinnost), které na vzdálenostech zahájení palby kolem 1500 metrů probíjely pancíře všech tanků. Jejich velká počáteční rychlost ($1500 \text{ až } 2000 \text{ m.s}^{-1}$) umožňovala údajně zvýšit přesnost zásahu až 2,5 krát a probíjet pancíř i při úhlech nárazu kolem $20 \text{ až } 15^\circ$.

Ve výše uvedených ozbrojených konfliktech se jednoznačně osvědčily tanky 3. poválečné generace, například M1A1 a M1A2 ABRAMS (USA), CHALLENGER (Velká Británie) a 2,5 generace T-72 (RF). Avšak i tyto tanky se potýkaly s nedostatky v podobě velké hmotnosti (mimo T-72), menší mobilnosti (CHALLENGER) a až překvapivě menší spolehlivosti při provozu v těžkých klimatických podmínkách (ABRAMS).

Současné změny názorů na význam a efektivnost různých druhů zbraňových systémů se po zkušenostech z ozbrojených konfliktů odrazily i v oblasti vývoje a výroby tankové techniky. Ve vojensky vyspělých zemích je hlavní pozornost věnována vývoji tanků 4. generace, např. FMBT (USA), KPz 2000 (SRN), CHALLENGER-3 (Velká Británie), LECLERC-3 (Francie), ARIETTE-2 (Itálie) aj.

Ze získaných zkušeností z použití tankové techniky je její perspektivní vývoj zaměřen na:

1. Snížení osádky tanku na 2-3 osoby;
2. Zvýšení palebné síly tanku (vybavení 140mm kanonem s hladkým vývrtem, tzv. bikaliberní tankový kanon);
3. Vývoj elektromagnetických a elektrotermochemických tankových kanonů (za účelem zvýšení ústové rychlosti střely na $4000\text{-}5000 \text{ m.s}^{-1}$);
4. Zvýšení mobilnosti používáním vznětových nebo plynoturbinových motorů o výkonu 1100-1400 kW a schopnosti překonávat vodní překážky broděním z chodu;
5. Snížení bojové hmotnosti na 50 t (širší využívání kompozitních materiálů);

6. **Zvýšení ochrany** proti účinkům konvenčních PT zbraní, kumulativních PT zbraní (zejména s tandemovým uspořádáním), ZHN a střelám ničící tanky shora;

7. Vývoj **ekonomičtějších**, spolehlivějších a snadněji opravitelných agregátů, uzlů hnacího bloku a závěsů;

8. **Zavádění automatizovaných systémů** informací o situaci na bojišti, řízení palby a kontroly technického stavu;

9. **Zavedení vysoce účinné PT munice**, umožňující ničení obrněné techniky na vzdálenost 4 a více km.

Zkušenosti z použití dělostřelectva

Podle analýzy zahraničních vojenských odborníků, týkající se použití dělostřeleckých systémů ve vojenských konfliktech posledních let, nemělo dělostřelectvo větší problémy s přesností střelby, s mobilností nebo s rychlostí přípravy ke střelbě jako spíše s **neuspokojivým dostřelem**. Dostřel 24-30 km, podle druhu střeliva, je již hodnocen jako nedostačující. Jako **optimální se v současných podmínkách jeví dostřel 40-50 km**.

Některé další zkušenosti

Použití samočinných pušek (SaPu) **malé ráže**, například 5,56 mm se osvědčilo zvláště v bojích v členitém terénu. Z řady důvodů, zejména vzhledem k vysoké rychlosti a určité nestabilitě střely, se prokázala jejich podstatně větší účinnost (zraňující účinky) než u dosud běžné ráže automatických zbraní 7,62 a 9 mm, výhoda většího palebného průměru a v některých případech i výhoda menší hmotnosti.

Osvědčily se **ochranné vesty**, které přispěly ke snížení ztrát a k potlačení strachu vojáků před vidinou smrtelných zranění.

Jako nezbytnost pro efektivní vedení bojové činnosti v noci se jeví široké vybavení vojsk **především prostředky pro pasivní noční vidění**.

Všeobecně je konstatován rozhodující význam **plného zvládnutí vojenské techniky**. Je to podmiňující faktor její účinnosti a naopak.

V podmínkách používání automatizovaných systémů řízení vojsk a zbraňových systémů **značně narůstá význam REB** (radioelektronický boj). Používáním různých prostředků REB, jejichž dovedné a aktivní využívání pak zpravidla vede k zmaření velení a řízení vojskům protivníka a tím značně ovlivní průběh a výsledek ozbrojeného střetu.

V průběhu vedení ozbrojených konfliktů byla značná pozornost věnována **otázkám velení a řízení**. Ukázalo se, že dokonce použití už jen části ozbrojených sil protistojícími stranami vyvolalo nutnost ihned od zahájení války využívat v téměř plném rozsahu systém řízení a velení, připravený již v době míru. Určující význam přitom měl **dostatečný počet připravených míst velení a spojovacích uzlů**, jejich vybavení **prostředky automatizace a úroveň připravenosti obsluh**. K hlavním příčinám, které vedly ke ztrátě řízení a nakonec i k porážce, patřily nejednotnost řízení, nerozhodnost při přijímání rozhodnutí, nedoceňování úlohy REB, narušování rádiové kázně, nízká vycvičenost obsluh, vysoká zranitelnost většiny míst velení a nekomplexní využívání prostředků spojení.

Zkušenosti z válečných konfliktů svědčí o tom, že političtí a vojensští představitelé zemí jako USA a Velká Británie, ale i dalších států, přisuzují **významnou úlohu vojenskému námořnictvu** a jeho použití jako nástroje k dosažení politických cílů a zabezpečení globální vojenské přítomnosti v krizové oblasti.

Potvrdila se taktéž teze, že pro vybojování nadvlády na moři má rozhodující význam **vybojování a udržení nadvlády ve vzduchu**. Pro boj s hladinovými plavidly jsou určeny především letouny vyzbrojené protilodními řízenými střelami a ponorky.

Ozbrojené konflikty sloužily také k **ověřování zbraňových systémů**. Velení ozbrojených sil USA, Velké Británie, Francie, RF, Izraele aj. zemí pečlivě vyhodnocují výsledky těchto válek, možnosti použití zbraňových systémů, jejich klady a nedostatky. Získané poznatky uplatňují v dalším výzkumu a vývoji a při rozhodování o jejich zavádění do výzbroje.

Poznatky z ozbrojených konfliktů ukazují, že armády rozvojových zemí, s obyvatelstvem méně technicky vyspělým, nedokáží využít všech možností a kvalit moderních zbraní, nemají zorganizovanou dokonalou údržbu složitých zbraňových systémů a vycvičenost obsluh zpravidla není na požadované výši.

Zkušenosti dále potvrzují **nárůst úlohy morálního faktoru** v současných válkách a úsilí válčících stran o využití ideově psychologického působení na vojska a obyvatelstvo (vlastní i protivníka) k dosažení vojenskopolitických cílů (vedení tzv. psychologických operací).

Závěrem

Novým rysem lokálních válek a ozbrojených konfliktů, projevujícím se již od počátku 80. let je, že **vznikají bez přímého podnětu zvenčí**. Zatímco do poloviny 80. let hrozilo nebezpečí, že lokální válka jako součást konfrontace mezi Východem a Západem může přerůst do velkého nebo dokonce globálního střetnutí, tato možnost je nyní minimální. Celková vojenskopolitická a mezinárodní situace se dramaticky mění, vstupujeme do éry multipolárního světa, kdy lokální války mohou mít negativní přímé i nepřímé důsledky pro celý svět (jako celek) bez ohledu na to, kde nastanou a kde probíhají.

V ozbrojených konfliktech výše uvedeného období byly zasazeny síly a prostředky téměř všech druhů ozbrojených sil. Bojující strany použily různorodé prostředky ničení a řízení včetně nejmodernějších. Projevily se určité zvláštnosti v taktice a operačním umění odrážející všeobecné tendence vývoje vojenství, které jsou pro nás nepochybně zajímavé.

Závěry, které lze vyvodit z každého ozbrojeného konfliktu, však nemohou být dogmaticky uplatňovány v jiném prostoru, například v prostoru střední Evropy. Je proto třeba je vždy posuzovat v určitých souvislostech a uplatňovat tvůrčí přístup k jejich aplikaci v našich podmínkách.

Podrobné zkoumání bojových zkušeností umožňuje odhalit obecné i dílčí zákonitosti rozvoje způsobů (trendů) vedení bojové činnosti, což je důležité pro hlubší pochopení podstaty současného vojenského umění i možných cest jeho dalšího rozvoje v nových podmínkách a na nové vědeckotechnické úrovni.

Literatura:

- * Masníčák J.: Zkušenosti z některých lokálních válek a ozbrojených konfliktů vedených v průběhu 80. a v první polovině 90. let. Skripta, p.č.t. 40, VA Brno 1997.